

12 AYLIK ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN ÇOCUK BAKIMINA İLİŞKİN BAŞVURDUKLARI GELENEKSEL UYGULAMALAR*

Nurcan ÖZYAZICIOĞLU**

Sevinç POLAT***

Kabul Tarihi: 16.09.2004

ÖZET

Araştırma, 12 aylık çocuğu olan annelerin çocuk bakımına ilişkin başvurdukları geleneksel uygulamaları saptamak amacı ile tanımlayıcı olarak yapıldı. Araştırmanın evrenini Erzurum'da bulunan 10 sağlık ocağına kayıtlı 320 anne oluşturdu. Çalışmaya gönüllü olarak katılan 281 anne alındı. Anket formu Aralık 1998-Şubat 1999 tarihleri arasında ev ziyaretleri ile annelerle yüz yüze görüşülerek dolduruldu. Veriler yüzdelik ve ki-kare testi kullanılarak değerlendirildi.

Araştırma sonucunda, annelerin %16'sının çeşitli geleneksel inanışlarla doğumdan hemen sonra çocuğu beslemedikleri saptandı. Annelerin %11.1'inin çocuğa ilk gıda olarak hoca tarafından okunmuş şekerli su, dadak (bisküvi, çay karışımı) verdikleri, annelerin %37.7'sinin çocuğa ilk banyosunu yarı kırk/kırkı çıktıktan sonra yaptıkları, annelerin %44.1'inin çocuğun tırnaklarını 6 ay sonra veya daha gecikmeli olarak kestikleri, annelerin %49.3'ünün çocuğu 7 ay ve daha uzun süre kundak yaptıkları bulundu.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel uygulama, çocuk bakımı

ABSTRACT

Traditional Applications About Child Care of The Mothers With 12 Months

The study was carried out as descriptively with the aim of determining the traditional applications about child care of mothers with 12 month 320 mothers with 12 month-child registered in child follow card in 10 primary health centre in Erzurum was determined the research's population. The study included 281 mothers who participated as volunteers. Survey form was filled with face to face interview technique by going to the home of the mothers between the date December 1998- February 1999. The data were assessed by using percentage and chi-square test.

In the result of the research, it was determined that 16% of the mothers didn't feed their children soon after the birth. It was found out that 11.1% of the mothers gave their children sugary water read on by hodja as first food; that 37.7% made to do the their first bath after completed forty or twenty days after birth, that 44.1% of the mothers cut the children's nails six months or more after the birth, that 49.3% of the mother wrapped the children swaddling clothes for four months or more.

Keywords: Traditional applications, Childcare

*Bu çalışma 2000 yılında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir

**Atatürk Üniv. Çocuk Sağl. ve Hast. Hemş. ABD (Arş. Gör.)

***Atatürk Üniv. Çocuk Sağl. ve Hast. Hemş. ABD (Yard. Doç. Dr.)

GİRİŞ

Kültür toplum yaşantısının vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu nedenle sağlık ve hastalıkla ilgili koşullarda, geleneksel kültüre sıkça başvurulmaktadır. Ancak bir kısmı mantıklı ya da mantık dışı olan bu geleneksel inanç ve uygulamalar amaç ve sonuçları yönünden sağlığa zararlı olabilmektedir (Ünver 1938, Türkdoğan 1972, Erdem 1994, Tortumluoğlu 2002).

Yapılan çeşitli çalışmalar zengin bir kültürel yapıya sahip olan Erzurum'da geleneksel uygulamaların yaygın olarak kullanıldığını göstermiştir (Türkdoğan 1972, Hacıoğlu 1991, Özden 1987, Yaman 1990, Özyazıcıoğlu 1993). 2001 yılı istatistik verilerine göre Erzurum'da bebek ölüm hızı %0.28'dir (Türkdoğan 1972, Erzurum İl Sağlık Müdürlüğü). Bu yüksek bebek ölüm hızında ebeveynlerin sağlık ve hastalık durumlarında çocuklarına yaptıkları geleneksel uygulamaların etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı; 12 aylık çocuğu olan annelerin çocuk bakımına ilişkin başvurdukları geleneksel uygulamaları ortaya çıkarmak ve konunun önemini bir kez daha vurgulamaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Aralık 1998-Şubat 1999 tarihleri arasında tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, Erzurum il merkezinde bulunan 10 sağlık ocağındaki çocuk izlem kartlarına kayıtlı 12 aylık çocuğu olan 320 anne

oluşturmuştur. Örneklem seçimine başvurulmadan evrenin tümü çalışmaya alınmıştır. Ancak 39 anneye evde bulamama, yanlış adres bildirme gibi çeşitli nedenlerle ulaşılamadığından 281 anne ile çalışılmıştır. Araştırmaya başlamadan önce ilgili kurum ve kuruluşlardan gerekli izinler alınmış, annelerin araştırmaya gönüllü katılımları sağlanmıştır. Annelerin çocuğa ilişkin geriye yönelik bilgileri kolayca hatırlayabilmeleri için araştırmanın evreni 1 yaş ile sınırlanmıştır.

Veriler, deneklere ait tanıtıcı özellikleri ve çocuk bakımına ilişkin soruları içeren bir anket formu ile toplanmıştır. Anket formu ev adreslerine gidilerek, annelerle yüz yüze görüşme tekniği ile doldurulmuştur. Anket uygulamasından sonra annelerin yanlış bilgi sahibi olduğu konularda doğru bilgi aktarımı yapılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında yüzdeler ve ki-kare testi ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Annelerin %53.7'si, babaların ise %56.4'ü 25-34 yaş grubundadır. Annelerin %54.1'inin ilkökul mezunu, %90.8'inin ev hanımı olduğu saptanmıştır. Babaların ise %33.9'unun lise, %11.1'inin de üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Ailelerin %62.3'ünün kötü gelir düzeyine sahip olduğu, %23.5'inin de geniş aile yapısı gösterdiği ve %49.1'inin 3 veya daha fazla çocuğa sahip olduğu bulunmuştur.

Tablo 1. Annelerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanıtıcı Özellikler	Anne (n=281)		Baba (n=280)*	
	Sayı	%	Sayı	%
Yaş				
15-24	81	28.9	19	6.8
25-34	151	53.7	158	56.4
35-44	49	17.4	103	36.8
Eğitim Düzeyi				
Okur yazar Değil	53	18.9	1	5.8
İlkokul	152	54.1	84	30.0
Ortaokul	26	9.2	54	19.2
Lise	37	13.1	95	33.9
Üniversite	13	4.7	31	11.1
Meslek Grubu				
Ev hanımı	255	90.8	-	-
Memur	26	9.2	71	25.3
Özel sektör	-	-	80	28.6
Çiftçi	-	-	18	6.4
İşçi	-	-	98	35.0
Emekli	-	-	8	1.8
İşsiz	-	-	5	2.9
Aile tipi				
Çekirdek aile	215	76.5		
Geniş aile	66	23.5		
Ailenin Çocuk Sayısı				
1	64	22.8		
2	79	28.1		
3 ve ↑	138	49.1		
Ailenin Gelir Durumu **				
70-120	175	62.3		
130-180	64	22.8		
190 ve ↑	42	14.9		

* Bir baba vefat etmiştir

** 1 Temmuz 1999 tarihli asgari ücret kriter alınarak; 70-120 milyon kötü, 130-180 milyon orta, 190 milyon ve ↑ iyi olarak sınıflandırılmıştır.

Çocuğun bakımında en önemli rolü anne üstlenmektedir. Çoğu ev hanımı olan annelerin süt çocuğunun bakımına ilişkin başvurdukları çağdaş ve

geleneksel uygulamalar ile annelerin yaş ve eğitim düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Annelerin Süt Çocuğunun Bakımına İlişkin Başvurdukları Çağdaş ve Geleneksel Uygulamalar İle Yaş ve Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişki

Bakıma yönelik uygulamalar	Uygulamalar				Anne Yaşı X ²	Anne Eğitimi X ²
	Geleneksel		Çağdaş			
	S	%	S	%		
Çocuğu doğumdan hemen sonra beslememe nedeni(n=45*)	45	100.0	-	-	p>0.05	p>0.05
Çocuğa verilen ilk gıda (n=281)	22	7.8	259	92.2	p>0.05	p<0.01
Ek gıdalara başlama zamanı (n=277*)	126	45.5	151	54.5	p>0.05	p>0.05
Çocuğun ilk banyosunu yaptırma zamanı (n=281)	106	37.7	175	62.3	p<0.01	p<0.01
Çocuğun tırnaklarını ilk kesme zamanı (n=254*)	112	44.1	142	55.9	p>0.05	p<0.01
Çocuğu kundaklama süresi (n=205*)	101	49.3	104	50.7	p<0.05	p>0.05
Çocuğu kolay uyutmak için yapılan uygulamalar (n=262*)	175	66.8	87	33.2	p<0.01	p<0.01
Nazarı iyileştirmek için yapılan uygulamalar (n=197*)	197	100.0	-	-	p>0.05	p>0.05

* Süt çocuğunun bakımına yönelik uygulamayı yapan ve bunu hatırlayan anneler alınmıştır.

Çalışma kapsamına alınan annelerin %84'ünün doğumdan hemen sonra çocuklarını besledikleri, %16'sının ise beslemedikleri saptanmıştır.

Doğumdan hemen sonra çocuğu beslememe nedenleri araştırıldığında; annelerin %64'ünün 3-5 ezan vaktinin geçmesini bekledikleri, %15.6'sının çocuğunun ağlamadığı, %13.3'ünün sütünü olmadığını, %6.7'sinin ise Sezaryen doğum yaptıkları için çocuklarını beslemedikleri bulunmuştur.

Özden (1987) yaptığı çalışmada annelerin %78'inin, Hacıoğlu (1991) ise %45.2'sinin doğumdan sonra çocuğu

beslemek için 1-3-5 ezan vaktinin geçmesini beklediklerini belirlemiştir.

Bölgemizde çocuğun dindar ve zeki olması amacıyla yapılan bu uygulamaya Aksayan (1983) ve Sınayuç'un (1976) araştırmalarında da rastlanılması, bu inanın devam ettiğini düşündürmektedir.

Çocuğun doğumdan sonra geç emzirilmesi, anne bebek arasındaki ilişkinin erken dönemde gelişmesini engellemesi, annenin süt yapımını azaltması, yenidoğanda hipoglisemi gibi çeşitli olumsuzluklara neden olması bakımın-

dan üzerinde önemle durulması gereken bir konudur (Alp ve ark. 1993).

Bu çalışmada çocuğa ilk gıda olarak; annelerin %89'unun anne sütü, %3.2'sinin hazır mama, annelerin %7.8'inin de çocuğa ilk gıda olarak hoca tarafından okunmuş şekerli su ve dadak (bisküvi ve çay karışımı) verdikleri saptanmıştır (Tablo 2).

Erzurum'da yapılan çeşitli araştırmalarda çocuğa ilk gıda olarak anne sütü verme oranını; Kürkcüoğlu ve ark. (1987) %60.1, Hacıoğlu (1991) %88, Gözüm (1992) %95.8, Arıkan (1995) %84.4 olarak bulmuşlardır.

Çocuğa hoca tarafından okunmuş şekerli su verme uygulaması çocuğun tatlı dilli ve iyi huylu olması amacı ile yapılmaktadır. Dadak ise geleneksel bir anlayış(davranış) olarak uygulanmaktadır.

Hacıoğlu çalışmasında (1991) çocuğa ilk gıda olarak şekerli su verme uygulamasını %11.4, Gözüm (1992) %4.2, Arıkan (1995) %9.2 olarak belirlemiştir.

Bu çalışmada çocuğa ilk gıda olarak anne sütü verme uygulamasının tüm yaş grubu anneler arasında yaygın olduğu saptanmıştır. Uygun olmayan ilk gıdayı ise 15-24 yaş grubu annelerin %7.4'ünün, 25-34 yaş grubundakilerin %7.9'unun, 35-44 yaş grubu annelerin de %8.2'sinin verdiği bulunmuştur Ancak çocuğa verilen ilk gıda çeşidi ile annelerin yaş grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Çalışmada çocuğa ilk gıda olarak anne sütü verme uygulamasının tüm eğitim düzeyindeki anneler arasında fazla olduğu, üniversite mezunu annelerde bu uygulamanın %100'e ulaştığı belirlenmiştir. Çocuğa şekerli su ve dadak verme uygulamasının ise okur-yazar olmayan annelerde %22.7, ilkökul mezunlarında %5.9, ortaokul mezunu annelerde de %3.9 olduğu bulunmuştur. Çocuğa verilen ilk gıda türü ile annelerin eğitim düzeyleri arasındaki

fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Çalışmada ek gıdalara başlama zamanı araştırılmış; annelerin %54.5'inin uygun zamanda (4-6 ay), %19.9'unun erken (0-3 ay), %25.6'sının da 7 ay ve daha geç olarak ek gıdalara başladıkları belirlenmiştir (Tablo 2).

Yapılan araştırmalarda ek gıdalara erken başlayan anne oranını, Toksöz ve ark. (1986) %5.3, geç başlayan anne oranını %37.8, Hacıoğlu (1991) erken başlama oranını %38, geç başlama oranını %17.2, Arıkan (1995) erken başlama oranını %39.1, geç başlama oranını %17.8, Yaman ve Pasinlioğlu (1997) ise erken başlama oranını %46.4, geç başlama oranını % 14.3 olarak saptamıştır.

Yapılan çeşitli araştırmalarda annenin yaşı, eğitimi ve işi ile çocuk beslenmesi arasında yakın ilişki olduğu belirlenmiştir (Arslan 1988, Aykut ve ark. 1985).

Bu çalışmada; ek gıdalara uygun zamanda başlayan anne oranının en fazla (%68) 35-44 yaşta olduğu, ek gıdalara çok erken (%23.6) veya geç (%31.4) başlayan annelerin de 15-24 yaş grubunda olduğu saptanmıştır. Annenin yaşının ek gıdalara başlama zamanını istatistiksel olarak etkilemediği saptanmıştır ($p>0.05$).

Çalışmada ek gıdalara uygun zamanda başlayan annelerin çoğunun lise (%64.9) ve üniversite mezunu (%76.9) olduğu bulunmuştur. Ek gıdalara erken başlayan annelerin %23.5'inin, geç başlayan annelerin de %31.4'ünün ise okur-yazar olmadığı saptanmıştır. Ek gıdalara başlama zamanı ile annelerin eğitim düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($p>0.05$).

Yaman ve Pasinlioğlu'nun çalışmasında (1997), annelerin yaş ve eğitim düzeyinin ek gıdalara başlama zamanı üzerine etkisi olmadığı bulunmuştur.

Çalışmada çocuğun ilk banyosunun ne zaman yaptırıldığı araştırılmış; annelerin %37.7'sinin çocuğun

yarı kırk (20 gün) veya kırkı çıktıktan sonra banyo ettirdikleri saptanmıştır.

Erzurum'da Sezen (1994) ve Başar (1972) tarafından yapılan araştırmalarda da çocuğu yıkamak için yarı kırk ve kırk uygulamalarından bahsedilmektedir.

Çalışmada ilk banyosunu yaptırmak için çocuğun yarı kırk ve kırkının çıkmasını bekleyen annelerin en fazla (%59.2) 35-44 yaş grubunda olduğu, çocuğun göbeğinin düşmesini bekleyen annelerin ise 15-24 yaş (%64.2) ve 25-34 yaş grubunda (%68.2) olduğu saptanmış ve gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Çocuğa ilk banyosunu yaptırmak için yarı kırk ve kırkının çıkmasını bekleme uygulamasına okur-yazar olmayan annelerin yaklaşık yarısının (%49) başvurduğu bulunmuş, üniversite mezunu anneler arasında ise bu uygulamaya rastlanmamıştır. Çocuğa evde ilk banyosunun yaptırılma zamanı ile annelerin eğitim düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Çalışma kapsamına alınan annelere, çocuğun tırnaklarını ilk ne zaman kestikleri sorulmuş; annelerin %44.1'inin çocuğun tırnaklarını 6 ay sonra veya daha geç kestikleri belirlenmiştir.

Çocuğun ilk dişleri çıktıktan sonra hatta babasının cebinden bozuk para alacak yaşa geldikten sonra tırnaklarının kesilmesi çocuğun rızkının bol olacağı, daha iyi gelişeceği ve sağlıklı olacağı inancı ile yapılan bir uygulamadır (Sezen 1994, Başar 1972).

Aksayan (1983) annelerin %12.9'unun, Hacıoğlu (1991) %18.8'inin çocuğun tırnaklarını 1 yaşından sonra kestiklerini tespit etmiştir.

Çalışmada çocuğun tırnaklarının kesilmesi için 6 ay veya daha geç süre bekleme uygulamasının annenin yaşının artmasına paralel olarak arttığı saptanmış (sırasıyla %37.5, %42.6, %61) ancak istatistiksel değerlendirmeye göre

gruplar arasındaki fark önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$).

Çocuğun tırnaklarını geç kesme uygulamasına en fazla okur-yazar olmayan (%55.8) ve ilkökul mezunu annelerin (%45.2) başvurduğu belirlenmiş, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Aksayan'ın çalışmasında (1983) annenin yaşının artması ile çocuğun tırnaklarını kesme konusundaki geleneksel tutumlarının arttığı ve arada anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Ancak annenin eğitim düzeyinin ilk tırnak kesme zamanını etkilemediği bulunmuştur. Hacıoğlu (1991) ise çalışmasında annenin eğitim düzeyi ile ilk tırnak kesme zamanı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu belirlemiştir.

Çalışma kapsamına alınan annelerin %73'ünün çocuklarını kundak yaptıkları saptanmıştır. Aksayan (1983) annelerin %93.1'inin, Özcan (1985) %95.7'sinin, Hacıoğlu (1991) %97.6'sının, Gözüm de (1992) annelerin %75.8'inin kundak uygulamasına başvurduklarını bulmuştur.

Annelerin çocuğu kundak yapma süreleri araştırılmış; annelerin %50.7'sinin çocuğun vücut ısısını korumak amacı ile 0-3 ay gevşek kundak yaptıkları, %49.3'ünün ise çocuğu 4 ay ve daha uzun süre sıkı kundak yaptıkları bulunmuştur. Bölgemizde soğuk kış iklimi ve evlerin sobalı olması dikkate alınarak çocuğun ilk 3 ay yarım kundak yada gevşek olması koşuluyla tam kundak yapma uygulaması tamamen yanlış kabul edilmeyebilir.

Hacıoğlu (1991) çalışmasında annelerin %39.1'inin çocuğu 4 ay ve daha uzun süreli kundak yaptıklarını saptamıştır.

Çalışmada 15-24 yaş grubu annelerin %47.4'ünün, 35-44 yaş grubu annelerin de %68.2'sinin çocuğu 4 ay ve daha uzun süreli olarak kundak yaptıkları saptanmış ve çocuğun kundaklanma zamanı ile annelerin yaş grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı

bulunmuştur ($p<0.05$). Çocuğu uzun süreli kundak yapma hususunda orta yaşlı annelerin daha geleneksel olduğu söylenebilir.

Çocuğu 4 ay ve daha uzun süreli kundak yapan annelerin %52.3'ünün okur-yazar olmadığı saptanmış, annenin eğitim düzeyinin artmasına paralel olarak bu uygulamanın azaldığı ancak aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($p>0.05$).

Çalışma kapsamına alınan annelerin %93.2'sinin çocuklarını uyutmakta güçlük çektikleri saptanmıştır. Annelere çocuklarını uyutmak için ne gibi yöntemlere başvurdukları sorulmuş; annelerden %43.9'unun çocuğa ballı, şekerli emzik verdikleri, annelerin %14.9'unun ayaklarında sallayarak, çocuğa ninni söyledikleri, annelerin %8'inin de bebe aspirini veya ağrı kesici şurup verdikleri bulunmuştur. Çocuğu uyutmak için çocuğa ballı emzik verilmesi süt dişlerinin çıkmasıyla beraber diş çürüklerine eğilimi artıracığı, Clostridium botulinum zehirlenme riskini artıracığı, bebe aspirini Reye sendromu, rastgele ağrı kesiciler de ciddi hastalık belirtilerinin baskılanmasına sebep olacağından çocuk için risk oluşturmaktadır (Arısoy, Aji 1996). Çocuğunu ayaklarında sallayan ve ninni söyleyen annelerin bu geleneksel davranışı, çocuğun ahenkli ve biteviye seslerle sakinleşip uykuya dalışını kolaylaştırdığı için doğru bir yaklaşım olarak kabul edilebilir (Yeni Türk Ansiklopedisi 1985)).

Çocuğu uyutmak için geleneksel yöntemlere başvurma uygulaması anne yaşının ilerlemesiyle birlikte artış göstermiş (sırasıyla %66.7, %61.3, %91.5) ve annelerin yaşları ile çocuğun kolay uyuması için yapılan uygulamalar arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Çocuğun kolay uyuması için yapılan uygulamaların annelerin eğitim düzeyine göre dağılımı incelendiğinde; üniversite mezunları hariç tüm eğitim düzeyindeki annelerin özellikle okur-

yazar olmayan (%76.6) ve ortaokul mezunu annelerin çoğunun (%75.6) geleneksel yöntemleri seçtikleri gözlenmiş ve gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Çalışmada annelerin %70.1'i nazara inandıklarını belirtmişlerdir. Nazara inanan anne oranı Aksayan'ın (1983) araştırmasında %78 olarak bulunmuştur.

Nazara inanan annelerin %41.1'inin muska yaptırıp, çocuğu hocaya baktırdıkları, %25.4'ünün fildişi, mavi (göz) boncuk taktıkları, %3'ünün çocuğu gözlerden uzak tuttukları, %30.5'inin ise bu konuda hiçbir şey yapmadıkları tespit edilmiştir. Aksayan'ın çalışmasında (1983) nazar değen çocuğu hocaya götürme oranı %26 olarak bulunmuştur.

Bugün çağdaş tıpta adı geçen birçok hastalık ve belirtilerini nazar değmesi şeklinde yorumlayıp, çocuğu herhangi bir sağlık kuruluşuna götürmek yerine, annelerin geleneksel inancını yansıtan çeşitli çarelere başvurmaları çocuk sağlığını olumsuz yönde etkileyecek bir sonuç olarak yorumlanabilir.

Çalışmada nazar değen çocuğu iyileştirmek için 25-34 (%45.3) ve 35-44 yaş (%43.8) grubundaki annelerde fazla olmak üzere tüm yaş grubundaki annelerin çocuğu hocaya götürdükleri ve muska yaptırdıkları saptanmış ancak gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Yine nazar değen çocuğa muska yaptırma ve hocaya baktırma uygulamasının en fazla okur-yazar olmayan (%43.6) anneler ile ortaokul mezunu (%55.6) anneler arasında olduğu saptanmış ancak aradaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmadan elde edilen bulgular, annelerin çocuk bakımına ilişkin olarak doğumdan sonra çocuğun beslenmesi, tırnaklarının kesilmesi, uyutulması ve nazar değmesi gibi konularda halen yaygın olarak geleneksel uygulamalara

başvurduğunu göstermiştir. Anne yaşının çocuğu kundaklama süresi, çocuğa ilk banyosunu yaptırma zamanı ve çocuğu kolay uyutmak için yapılan uygulamalar üzerinde etkisi olurken, anne eğitiminin de çocuğa verilen ilk gıda, çocuğun tırnaklarını ilk kesme zamanı, çocuğu kolay uyutmak için yapılan uygulamalar ve çocuğa ilk banyosunu yaptırma zamanı üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Çalışma çocuk bakımındaki geleneksel inanın anne yaşının artması ve

eğitim düzeyinin düşmesine bağlı olarak arttığını da göstermektedir. Bu araştırma sonuçları göz önüne alınarak; ebe ve hemşireler bakımı bu doğrultuda planlamalı, sağlık ocağı kontrolleri ve ev ziyaretlerinde çocuk bakımına yönelik izlemlerin eğitim yönünden niteliği artırılmalıdır. Ayrıca geleneksel değerler, coğrafi durum gibi faktörlerle bölgede yeterince okutulamayan kız çocuklarının eğitilmesi yönündeki girişimler de sağlıklı nesillerin oluşturulmasına hizmet edecektir.

KAYNAKLAR

Aksayan S (1983). Çocuk sağlığına ilişkin geleneksel inanç ve uygulamalar. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alp H, Yaman S, Altınkaynak S ve ark (1993). Anne sütü ile beslenme ve sağlık. Sendrom Derg. 5(5), 59-61

Arıkan D (1995). Erzurum il merkezindeki sağlık ocaklarına kayıtlı 0-24 aylık çocuklarda beslenme durumu, malnütrisyon prevalansı ve onu etkileyen faktörler. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Erzurum.

Arısoy N, Aji DY (1996). Zehirlenmeler. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları .Editör: Teoman Onat, 1. Baskı, Eksen Yayınları, İstanbul.

Arslan P (1988). 0-1 yaş grubu çocukların beslenme şekillerinin ağırlık ve boy uzunluğu üzerine etkisi. Beslenme ve Diyet Derg. 17:191-206.

Aykut M, Günay O, Üstünbaş BH (1985). Hisarcık sağlık ocağı bölgesinde çocuklara ek yiyeceklerin verilme durumu. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Derg. 7:3,4,87-97.

Başar Z (1972). Erzurum'da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları. Sevinç Matbaası, Ankara.

Erdem S (1994). Sosyoloji. Fil Yayınevi, İstanbul.

Erzurum İl Sağlık Müdürlüğü (2001). İstatistik Şube Verileri.

Gözüm S (1992). Erzurum il merkezi Ceylanoğlu sağlık ocağı bölgesinde 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin çocuk sağlığı ile bilgi düzeylerinin saptanması. Yüksek

Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Erzurum.

Hacıoğlu N (1991). Annelerin çocuk bakımı ve beslenmesi konusunda bilgi, tutum ve davranışlarının saptanması. Atatürk Üniversitesi Tıp Bülteni. 23,(4):367-378.

Kürkcüoğlu M, Özel A, Alp H ve ark. (1987). Erzurum ilinde 0-24 aylık çocuklarda beslenme, büyüme ve etkileyici faktörler üzerine yapılan bir çalışma. Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.

Özcan S (1985). Erzurum il ve çevresinde 0-24 aylık çocuklarda beslenme, büyüme ve gelişim özellikleri. Uzmanlık Tezi. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Erzurum.

Özden T (1987). Gebelik, doğum ve loğusalığa ilişkin geleneksel inanç ve uygulamalar. Hemşirelik Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özyazıcıoğlu G (1993). Sosyal ve hukuki bakımdan Erzurum'da aile müessesesi. Tarih Yolunda Erzurum, 22:24,25.

Sezen L (1994). Erzurum Şehir Folkloru. Erzurum Kalkınma Vakfı Yayınları 3, Erzurum.

Sınayuç O (1976). Çorum'da çocukların yetiştirilmesi. Türk folklor araştırmaları yıllık. 191-211,305-328.

Toksöz P, Özkaynak V, İlçin E (1986). Kırsal alanda sosyo-kültürel durum, sağlık ve beslenme arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma. Beslenme ve Diyet Derg. 15:93-108.

Tortumluoğlu G, Karahan E, Bakır B ve ark. (2002). Kırsal alanda yaşayan yaşlıların yaygın görülen sağlık problemlerine

yönelik yaptıkları geleneksel uygulamaların tanımlanması. I.Ulusal Geriatri Kongresi, Belek/Antalya, Kongre Kitabı.

Türkdoğan O (1965). Erzurum ve Çevresinde Sosyal Araştırmalar. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Türkdoğan O (1972). Doğu Anadolu'da Sağlık Hastalık Sisteminin Toplumsal Araştırması. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Ünver S(1938). Tıbbi Folklor ve İyi Telkinler. Burhaneddin Basımevi, İstanbul.

Yaman S, Pasinlioğlu T (1997). Süt çocuklarında ek gıdalara başlama zamanı üzerine bir araştırma. Türk Hemşireler Derg. 2-3(47):10-13.

Yeni Türk Ansiklopedisi (1985). Ninni. Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul